

Sygn. akt V ACa 581/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maryla Domel-Jasińska
Sędziowie:	SA Zbigniew Koźma (spr.) SA Irma Kul
Protokolant:	stażysta Aleksandra Ćwiek

po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa E. S.

przeciwko S. T. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 20 maja 2013 r. sygn. akt I C 734/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 450 (czterysta pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

UZASADNIENIE

Powódka E. S. wniosła pozew o zasądzenie od pozwanej S. T. (1) na jej rzecz kwoty 172.545,83 zł wraz ustawowymi odsetkami od dnia 25 marca 2010 roku do dnia zapłaty oraz kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwu powódka podała, iż jej rodzice – J. S. (1) i J. S. (2) – będący jednocześnie rodzicami pozwanej, przed śmiercią, począwszy od 2001 roku, rozdysponowali swój majątek dokonując darowizn wyczerpujących masę spadkową, na rzecz wszystkich dzieci. Wskazała, że w ten sposób otrzymała od nich jedynie 10.000 zł w gotówce. Rodzice w dniu 12 kwietnia 2005 roku darowali pozwanej oraz jej mężowi nieruchomości obejmującą działkę nr (...) położoną w G., o powierzchni 3,0060 ha oraz nieruchomości stanowiącą działkę o nr (...), położoną w S., o powierzchni 2,4088 ha. W zamian za to obdarowani ustanowili na ich rzecz nieodpłatną służebność osobistą, polegającą na prawie

współkorzystania z budynku mieszkalnego. J. S. (1) i J. S. (2) nie pozostawili testamentu. Powódka wskazała, iż z uwagi na dokonane darowizny nie otrzymała należnego jej zachowku, który wyliczyła na kwotę dochodzoną pozwem.

Pozwana S. T. (1) w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie na jej rzecz od powódki kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwana podała, iż umowa z dnia 12 kwietnia 2005 roku została zawarta w związku z ubieganiem się przez małżonków S. o tzw. rentę strukturalną na podstawie rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na uzyskiwanie rent strukturalnych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich. Wobec tego nie stanowiła ona umowy darowizny. Konsekwencją tego jest uznanie, iż wartości gospodarstwa rolnego przekazanego następcy w myśl § 6 powyższego rozporządzenia nie uwzględnia się przy ustaleniu zachowku. Zawarta umowa była obwarowana warunkami, które musiały być spełnione na mocy przepisów wskazanego wyżej rozporządzenia, zaś zawarcie umowy darowizny nie jest zależne od spełnienia jakichkolwiek warunków odnośnie stron tejże umowy. Niezależnie od tego pozwana zakwestionowała wartość przedmiotowego gospodarstwa określoną przez powódkę.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2012 roku oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu.

Na skutek apelacji powódki od powyższego rozstrzygnięcia, Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 21 września 2012 roku uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach procesu.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie istnieje pozakodeksowy typ umowy o przekazanie gospodarstwa rolnego, zaś umowę z dnia 12 kwietnia 2005 roku, ze względu na oświadczenia stron, należy kwalifikować jako umowę darowizny. Wobec tego Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, co skutkowało koniecznością uchylecia wyroku na mocy art. 386 § 4 kpc. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, w ocenie Sądu Apelacyjnego, rzeczą Sądu Okręgowego w B. będzie ustalenie wysokości zachowku należnego zarówno powódce jak i pozwanej z uwzględnieniem wartości nieruchomości darowanych umową z dnia 12 kwietnia 2005 roku, a następnie obliczenie według reguł określonych w art. 1000 § 1 i 2 kpc sumy koniecznej do uzupełnienia zachowku.

W toku ponownego rozpoznania sprawy, pozwana uznała roszczenie pozwu do kwoty 45.000 zł, to jest do kwoty należnego powódce zachowku wynikającego z treści opinii biegłego z dziedziny (...) sporządzonej w sprawie, pomniejszonej o kwotę 10.000 zł otrzymanej przez powódkę od rodziców tytułem darowizny. Jednocześnie pozwana wniosła o rozłożenie powyższej sumy na dziesięć rocznych rat, po 4.500 zł każda, płatnych do dnia 31 października każdego roku, od 2013 roku poczynając, z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki w płatności każdej w poszczególnych rat.

Na posiedzeniu wyznaczonym na rozprawie w dniu 6 maja 2013 roku, powódka cofnęła pozew powyżej kwoty 45.000 zł i zrzekła się roszczenia w tym zakresie. Tym samym domagała się zasądzenia na jej rzecz kwoty 45.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 marca 2010 roku do dnia zapłaty.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 20 maja 2013 r. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 45.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 maja 2011 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo co do odsetek od kwoty 45.000 zł od dnia 25 marca 2010 r. do dnia 18 maja 2011 r, umorzył postępowanie w pozostałej części, rozstrzygnął o kosztach procesu, wyrokowi w pkt. I nadał rygor natychmiastowej wykonalności, następująco uzasadniając rozstrzygnięcie:

Małżonkowie J. i J. S. (2) posiadali szóstkę dzieci: powódkę E. S., M. S., Ż. S., B. P. (1), pozwaną S. T. (1) i P. S..

W dniu 22 października 2001 roku J. i J. S. (2) darowali synowi M. S. i jego żonie A. działkę nr (...) położoną w S., Gmina K., o powierzchni 1,6186 ha, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). Natomiast w dniu 15 lipca 2004 roku rodzice powódki poczynili darowiznę na rzecz córki B. P. (2) i jej męża, której przedmiotem

była działka nr (...), położona w S., gmina K., o powierzchni 0,2351 ha, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...).

Umową z dnia 12 kwietnia 2005 roku J. i J. S. (2) darowali pozwanej S. T. (1) i jej mężowi nieruchomości stanowiącą działkę nr (...) położoną w G., gmina K., o powierzchni 3,0060 ha, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) oraz nieruchomości stanowiącą działkę nr (...) położoną w S., gmina K., o powierzchni 2,4088 ha, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). Umowa ta została zawarta celem uzyskania przez darczyńców renty strukturalnej w trybie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2004 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na uzyskiwanie rent strukturalnych objętych planem rozwoju obszarów wiejskich.

Po śmierci J. S. (1) spadek po niej na podstawy ustawy nabyli mąż w $\frac{1}{4}$ części oraz dzieci – każde z $\frac{1}{8}$ części. Natomiast po śmierci J. S. (2) spadkobiercami po nim zostały jego dzieci – każde w $\frac{1}{6}$ części.

Wartość wszystkich czterech wyżej wskazanych nieruchomości została ustalona w oparciu o treść opinii biegłego sądowego z dziedziny (...), która nie była kwestionowana przez strony i tym samym nie budziła wątpliwości Sądu. Co więcej, na jej podstawie pozwana uznała roszczenie pozwu do kwoty 45.000 zł, co skutkowało cofnięciem pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia przez powódkę ponad wskazaną kwotę. I tak, wartość rynkowa działki nr (...) wynosi kwotę 123.700 zł, działki nr (...) – 44.300 zł, działki nr (...) – 366.800 zł, zaś działki nr (...) – 130.000 zł.

Przed oceną czynności uznania roszczenia pozwu do kwoty 45.000 zł przez pozwaną, warto na wstępie poczynić kilka uwag ogólnych dotyczących tej instytucji procesowej.

Uznanie powództwa będące aktem dyspozytywnym obejmuje zarówno okoliczności faktyczne, jak i podstawę prawną danej sprawy, to znaczy zespół obowiązujących przepisów, na podstawie których sąd ma wydać rozstrzygnięcie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 09.11.2011 roku, II CSK 671/10, LEX nr 1102854). Dodać należy, iż jest to stanowcze, bezwarunkowe oświadczenie woli i wiedzy pozwanego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 01.06.1973 roku, II CR 167/73, OSNC 1974, nr 5, poz. 94).

Zdaniem Sądu, stanowczy akt dyspozytywny pozwanej, dotyczący części roszczenia powódki, w świetle powyższych okoliczności, pozostawał w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa, z zasadami współżycia społecznego, a także nie zmierzał do obejścia prawa. Wobec tego Sąd, będąc związany poczynionym uznaniem (art. 213 § 2 kpc), uwzględnił roszczenie do kwoty 45.000 zł. Na marginesie stwierdzić wypada, że żądanie powódki miało swoje uzasadnienie w treści art. 991 § 1 i 2 kc.

Jednocześnie zauważyć należy, iż dokonane przez powódkę cofnięcie roszczenia pozwu ponad uznaną kwotę wraz ze zrzeczeniem się w tej części żądania, nie było niedopuszczalne w myśl art. 203 § 4 kpc.

Przechodząc do wniosku pozwanej opartego na treści art. 320 kpc, na wstępie godzi się zauważyć, iż sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Przyjmuje się, że takie wypadki zachodzą, jeżeli ze względu na stan majątkowy, rodzinny, zdrowotny spełnienie świadczenia przez pozwanego niezwłocznie lub jednorazowo byłoby nie możliwe lub bardzo utrudnione albo narażałoby jego lub jego bliskich na niepowetowane szkody. Jednocześnie zauważyć wypada, że przepis ten ma charakter wyjątkowy i jako odstępstwo od ogólnej reguły winien być stosowany jedynie w przypadku, gdy sytuacja pozwanego za tym przemawia.

W niniejszej sprawie, zdaniem Sądu, szczególnie uzasadniony wypadek nie wystąpił, co skutkowało nieuwzględnieniem powyższego wniosku. Po pierwsze, pozwana powinna mieć świadomość tego, że po śmierci rodziców, z uwagi na wyczerpanie całej masy spadkowej wcześniejszymi darowiznami, będzie zobowiązana do

zapłaty powódce należnego jej zachowku. Po drugie zaś, biorąc pod uwagę fakt, iż pozwana wraz z mężem sprzedała część gospodarstwa w sierpniu 2012 roku za kwotę 120.000 zł, o czym zeznał S. T. (2), a co potwierdziła sama S. T. (1) w swoich zeznaniach, uiszczenie kwoty 45.000 zł nie powinno stanowić dla niej obciążenia skutkującego

niepowetowaną szkodą. Co prawda zarówno świadek S. T. (2), jak i pozwana stwierdzili, że kwota ta została już rozdysponowana, jednakże zauważyć należy, iż w sierpniu 2012 roku niniejsza sprawa była już w toku i pozwana miała pełną świadomość o roszczeniu powódki. Zatem nierozsądne zachowanie S. T. (1) polegające na wydatkowaniu całości środków pochodzących ze sprzedaży części gospodarstwa, nie może być obecnie honorowane zastosowaniem w niniejszej sprawie art. 320 kpc. Tym samym nie było podstaw do rozłożenia na raty zasądzonego świadczenia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na mocy art. 991 § 1 i 2 kc zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 45.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 maja 2011 roku do dnia zapłaty (punkt 1 wyroku). Początek biegu naliczania odsetek został ustalony na dzień następny po dniu doręczenia pozwanej opinii biegłego G. sporządzonej w sprawie, albowiem dopiero wówczas pozwana uzyskała wiedzę o wartości wszystkich nieruchomości i tym samym o wysokości swojego zobowiązania. Wcześniej natomiast wiedzy w tym zakresie nie miała.

Wobec tego Sąd Okręgowy oddalił powództwo o zasądzenie odsetek od kwoty głównej 45.000 zł od dnia 25 marca 2010 roku do dnia 18 maja 2011 roku (punkt 2 wyroku).

Na skutek cofnięcia pozwu w pozostałym zakresie przez powódkę z jednoczesnym zrzeczeniem się roszczenia, Sąd Okręgowy w oparciu o art. 355 § 1 kpc umorzył postępowanie w pozostałej części (punkt 3 wyroku).

Sąd Okręgowy na mocy art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity – Dz. U. 2010 r. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) przy jednoczesnym zastosowaniu art. 100 kpc w zakresie stosunkowego rozliczenia kosztów procesu, nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w B. od powódki kwotę 4.716,24 zł, zaś od pozwanej kwotę 1.572,08 zł, tytułem kosztów sądowych tymczasowo wypłaconych ze Skarbu Państwa (punkt 4 wyroku).

Z racji faktu, iż powódka przegrała niniejszą sprawę w 75%, Sąd na mocy 100 kpc i § 6 pkt. 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jednolity – Dz.U. 2013 r. poz. 461), Sąd zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 1.001,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt 5 wyroku).

Na podstawie art. 333 § 1 pkt. 2 Sąd Okręgowy nadał wyrokowi w punkcie 1, odnośnie zasądzenia na rzecz powódki kwoty 45.000 zł, rygor natychmiastowej wykonalności (punkt 6 wyroku).

Powyższy wyrok w części oddalającej powództwo oraz rozstrzygającej o kosztach procesu zaskarżyła apelacją powódka, która zarzuciła naruszenie art. 455 k.c. poprzez jego niezastosowanie i błędne określenie daty wymagalności świadczenia oraz art. 108 § k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nie rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego prowadzonego pod sygn. akt V ACa (...). Powołując się na te zarzuty powódka wniosła o zasądzenie odsetek od kwoty 45.000 złotych od dnia 25 marca 2010 r. do dnia 18 maja 2011 r. oraz zasądzenie na rzecz powódki kosztów postępowania z uwzględnieniem obu instancji.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Apelacja powódki nie jest zasadna.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia Sądu I instancji dokonane w sprawie oraz wyciągnięte na ich podstawie wnioski, czyniąc z nich integralną część swoich ustaleń.

Odnosząc się do zarzutu apelacji kwestionującego oddalenie przez Sąd I instancji żądania zasądzenia odsetek za okres od dnia 25 marca 2010 r. do dnia 18 maja 2011 r. stwierdzić należy, że zarzut ten jest bezzasadny. Zgodzić się należy ze skarżącą, że również w odniesieniu do roszczeń o zachówek znajduje zastosowanie reguła wynikająca z art. 455 k.c., zgodnie z którą jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Jednakże w odniesieniu do

roszczenia powódki ta reguła nie może być stosowana z uwagi na to, że wartość zachowku należnego powódce była obliczana przy uwzględnieniu wartości darowizny dokonanej przez spadkodawców. W takiej sytuacji należy bowiem stosować regulację szczególną zawartą w art. 995 § 1 k.c., zgodnie z którą wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Skoro zaś wartość przedmiotu darowizny w niniejszej sprawie została ustalona opinią biegłego z zakresu wyceny nieruchomości z dnia 15 kwietnia 2011 r. (k-134) również na dzień 15 kwietnia 2011 r. (k-135), a odpis tej opinii doręczono pełnomocnikowi pozwanej w dniu 18 maja 2011 r. (k-197), to zasądzenie przez Sąd I instancji odsetek od należnej powódce kwoty zachowku od dnia 19 maja 2011 r. w żaden sposób nie narusza przepisów regulujących wymagalność roszczenia o zachówek oraz odsetki należne od zachowku. Wręcz przeciwnie stwierdzić należy, że w okolicznościach sprawy w świetle wskazanych wyżej regulacji brak materialnoprawnych podstaw do zasądzenia na rzecz powódki odsetek za okres wskazany w apelacji.

Jako niezasadne ocenić też należy zarzuty apelacji powódki kwestionujące rozstrzygnięcie o kosztach procesu zawarte w zaskarżonym wyroku. Skarżąca zarzuca, że Sąd I instancji nie uwzględnił w tym rozstrzygnięciu okoliczności poniesienia przez nią kosztów w postępowaniu apelacyjnym rozpoznawanym pod sygn. akt V ACa (...). Podnosząc ten zarzut pomija jednak skarżąca okoliczność mającą decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia o kosztach procesu w niniejszej sprawie, a mianowicie, że powódka przegrała ten proces w około 75%. Konsekwencją takiego wyniku postępowania jest trafność argumentacji pozwanej podniesionej w odpowiedzi na apelację, iż uwzględniając wynik procesu, zasądzone zaskarżonym wyrokiem na rzecz pozwanej zwrot kosztów procesu w wysokości znacznie niższej od wynikającej z norm przepisanych. Z uwagi na zakaz orzekania na niekorzyść strony skarżącej niemożliwa jest jednak korekta orzeczenia poprzez zasądzenie na rzecz pozwanej dalszej kwoty tytułem zwrotu kosztów procesu. Istotne znaczenie przy ocenie tego zarzutu powódki ma też okoliczność, że powódka była zwolniona od opłaty apelacyjnej w sprawie V ACa (...).

Z powyższych względów uznając apelację za niezasadną Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. i art. 98 oraz art. 108 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.